Niet, hier zult ge wel op letten willen, alsof gij of ik dit nu zoo plompweg zouden *uitspreken*; dit zoo ruwweg in onze belijdenis zouden neerschrijven; en dat zoo aan onze kinderen leeren zouden!

o, Dat niet.

Als het op woorden en schoone uitspraken, en gulle belijdenissen aankomt, dan is er niemand of hij acht dit zeggen van onze heerlijke Confessie: „De Fontein van *alle* goed", o, zoo overschoon en kostelijk en heel zijn ziel valt er bij.

Maar ditmaal wierd iets anders en iets meer bedoeld. Wierd bedoeld die wezenlijke stemming en gesteldheid waarin uw hart doorgaande verkeert, en waaronder ge blijkt te leven en te handelen.

En dan is het toch buiten kijf, dat er dag aan dag u allerlei goed te beurt valt, waar ge Gode *niet* voor dank zegt; dat u allerlei goed toekomt, waarvoor ge wel andere personen maar *niet* uw God dankt; en dat van u allerlei goed in der menschen oogen uitgaat waarvoor ge gretig den lof en de eere *zelf* indrinkt.

Wat uw gulle lippen zeggen mogen zij er dus buiten gelaten, maar uw feitelijke gesteldheid is, dat ge God den Heere op verre na *niet* als *aller* goeden Fontein erkent.

Althans naast en om die éene Fontein hebt ook gij nog allerlei fonteintjes.

En toch dat uw lippen het nog anders belijden en beter zeggen, is een ver van weg-werpelijke vrucht.

Vaak hoort ge vooral in onze dagen zeggen, dat het zooveel oprechter is, als iemand het maar rondweg zegt, zooals hij het meent, en dat ge niets hebt aan die menschen die wel vroom belijden, maar er eigenlijk in hun hart heel anders voor staan.

En natuurlijk zoodra dit huichelarij wordt, zoodra hier boos opzet insluipt, zoodra het wordt vroom vertoon maken, terwijl het hart achter het momaangezicht er om lacht en meê spot, dan is het *wee u, wee u!* metterdaad verschrikkelijk dat over dit gebroedsel van den adder in ons gaan moet.

Maar anders, neen, dan ligt er wel waarlijk in die betere belijdenis der lippen nog een zeer kostelijk iets.

Want dan is dit de uitspraak van *een betere conscientie.* Dan ligt daarin de schaamte die bij u opkomt, over uw zijn in uw hart. Dan spreekt ge in die betere belijdenis der lippen een oordeel over uzelven uit. Ja, dan is die betere belijdenis een predicatie van God aan uw eigen hart om u van uw boozen weg te bekeeren.

Ruwweg de taal van het eigen booze hart uitslaan is eenvoudig schaamteloos; is de demonische brutaliteit der zonde; een hoonen van den levenden God; en niet het beeld, maar *het carricatuur* van de oprechtheid.

Zulk een is van God verlaten. Hij spreekt geheel uit zichzelf. En afgesneden is zijn ziel van de Fontein van *alle* goed.

Want anders als de ziel nog niet van die Fontein is afgesneden, dan is ook die betere belijdenis *een vrucht der lippen* die uit deze Fontein van *alle* goed is uitgevloeid.

Versta dit toch diep.

De lippen zijn een ontzettende macht. Op de lippen leeft ook Gods *Naam.* Van de lippen gaan de stroomen van taal uit, die het heilig Evangelie verkondigen. Van de lippen de toon van vrede en liefde en vertroosting. Zonder die lippen ware heel het Koninkrijk des Heeren stom; zonder die lippen een graf gelijk. Maar nu door die lippen gaat het Woord, gaat de Genade, gaat de Vertroosting uit, en ook van die lippen stijgt op het gebed, en de dankzegging en de lof.

De *vrucht* der lippen is dus zeer machtig. Ze is minstens een macht als de macht van het *hart* en van de *hand.* Ze is een alles overwinnend element in het Koninkrijk des Heeren.

Die lippen nu zijn ontaard, ze zijn onrein, ze zijn bezoedeld, zooals Jesaia riep. Zelfs bij den beste is de vrucht der lippen uit zijn eigen stam geen gave, maar een wormstekige vrucht, en het baat niets voor 's Heeren Koninkrijk.

De zonde heeft vooral en heeft met name *onze lippen* aangetast.

Maar nu ontfermt God de Heere zich ook over onze lippen. En *Hij, Hij* schept op die lippen *een vrucht.* Een vrucht der eere voor zichzelven en een vrucht der genade voor u. Hij maakt die doode lippen levend, die stomme lippen sprekend, die klagende lippen juichend, en die lippen die eerst dor en verdord waren, maakt Hij tot lippen, waarvan een woord des levens uitvloeit voor anderen.

Och, wie dankt er voor?

Wie ziet op Hem die de vrucht der lippen schept?

Wie voelt niet, dat hij juist bij de vrucht der lippen het meest geneigd is, om de fontein er van in zichzelf te zoeken en naar de Fontein *aller* goeden en dus ook van *dit* goede, niet op te zien?

En toch de Heere toovert zoo wonderbaar op onze lippen.

Als ons zondig hart wegzinkt, dan is Hij het die op die zondige lippen nog de betere belijdenis, en daardoor onze menschelijke eere en schaamte vasthoudt.

Als wij zoo pas door iets onheiligs of hatelijks die lippen bezoedeld hebben, dan wascht Hij die rein en brengt er, zij het ook door gewoonte, een heiligen toon uit voort.

Als we een enkel maal eens uit liefde loven mogen dien Eenige dien ons hart mint, dan is dat zoet geklank door Hem op die lippen geschapen.

En als we op de knieën voor Hem in smeekingen mogen uitgaan, en er is opening der ziel en opening des hemels, dat er gemeenschap met het Eeuwige Wezen mocht zijn, dan is Hij het wederom, die Fontein van *alle* goed, uit wien ook *dit* goede ons toekwam.

En zoo doet de Heere wonderen met die vrucht der lippen.

De bidders weten het wel, en de lovers getuigen het wel, en zelfs als het aan een Godgevallig klagen en kermen toe mag komen, is het ook den klagers en zuchters niet onbekend.

Zoo is er een vrucht in elk belijden, een vrucht in elk bidden, een vrucht in elk zuchten en loven, want al deze uitingen der lippen ze prediken tot zelfs in de binnenkamer.

o, Die lippen ze verderven zoo schrikkelijk als ze in zonde gaan, maar ook dezelfde lippen werken machtig om uw ziel te behouden, zoo de Heere ze in *zijn* dienst stelt.

En nu ook al die *vrucht der lippen schiep Hij.*

KUYPER.

Amsterdam, 26 Aug. 1887.

De toestand, waarin we ditmaal bij het weeropvatten der kerkrechtelijke discussie, onze kerken vinden mogen, biedt bij veel, dat nog zorge wekt, toch ook overvloedige stof tot dank.

Laat men toch toezien, dat de genade Gods niet klein geacht of onderschat worde.

De mate onzer kerkelijke ongerechtigheden was zoo geklommen tot boven ons hoofd. De beker onzer kerkelijke schuld was zoo boordevol door vriend en vijand ingeschonken. o, Wie zou tot klagen recht hebben gehad, indien de Heere zich in toorn van ons had afgewend, en ons had laten liggen in het slijk onzer eigen overtredingen!

En als Hij dan nochtans ontfermend was, en nog een kleine beroering in de dorre beenderen verwekte, en er een ruischen als van den wind des daags in de toppen van het geboomte wordt beluisterd, zou Sion dan niet de handen ineenklappen van vreugde, en in stille zelfbeschaming lof geven aan de goedertierenheden des Heeren?

Het is zoo, niet al onze bede wierd verhoord; en ook, niet juist in den weg, waarin *wij* het verwacht hadden, is de verademing des levens gekomen.

Ons was het een hope der ziel geweest, dat althans de broederen in engeren zin houw en trouw saam zouden hebben volhard tot den einde. Voor het minst van hen, die luide voor de absolute Souvereiniteit des Heeren riepen, en dat onder het wuiven der Gereformeerde banier, had ons hart vertrouwd, dat er aan geen deinzen te denken ware geweest. Ja, waarom het verheeld, ook van veel ernstige, vrome broederen onder de afgewekenen hadden we ons allengs een terugkeeren naar de oude welbeproefde paden der vaderen voorgesteld. En ja, waarlijk het zou zoo zoet voor het hart, zoo zielverkwikkend en schoon zijn geweest, indien, toen het er op aankwam, de Modernen en Groningers in hun hoek alleen hadden gestaan, en al wie voor Christus en zijn kruis roept elkaar te lief hadden gehad, om ooit met den vijand tegen broeders saâm te spannen.

Maar nu dit *niet* zoo mocht zijn; nu integendeel, o, zoo pijnlijke vervreemdingen openbaar werden; en veel broeders, van wie we toch weten, dat ze in hun sterven geen andere hope der zaligheid dan wij bedoelen, zich zelf verleiden lieten tot een staan *met* Edom en Ammon *tegen* de broederen, van Jeruzalem; ja, nu laat de smart der gekwetste en diep teleur gestelde broederliefde zich niet bedwingen; nu moest men het in ons dragen, dat ook onze klachte over zooveel breuke van trouw haar vrijen loop had; maar toch, nu mogen we zelfs over deze droeve uitkomst niet verbaasd en verwonderd staan.

Immers ook hierin geschiedt ons slechts rechtvaardige vergelding.

Bijna een eeuw lang hadden onze kerken den voorwerpelijken grondslag, gelijk die in haar belijdenis ligt, verlaten, en had men lust gehad in een vermetel spelevaren op den wiegelenden stroom der persoonlijke en individueele inzichten.

Zoo was het in onze predikantenwereld, maar ook in ons leekenleger geworden.

Niet het fundament waarop men liep, maar meer de stap waarmeê men er op liep, wierd voor vastheid gerekend. En zelfs *voor zooverre* er nog rechtmatig en zuiver belijden was, rustte ook dat zuiver belijden niet op de voortreffelijkheid en erkende uitmuntendheid van hetgeen de Heere ons voorwerpelijk geschonken had, maar nog bijna uitsluitend op de erkenning van den prediker, dat deze belijdenis goed was.

Een *taalkundige* opmerking teekent hier.

Het heil in Christus, zoo belijdt onze Catechismus, is ons daadwerkelijk deel voor zoover wij „door een *oprecht* geloove rechtvaardig voor God staan."

In de onderscheidene beteekenis nu die dit denkbeeld van *oprechtheid* bij de opstellers van den Catechismus en bij de predikers onzer eeuw had, kom' al het verschil uit tusschen de *voorwerpelijke* zekerheid waarop onze vaderen steunden en de *onderwerpelijke* wiegeling waarop de kinderen onzer eeuw dobberen.

Zoo vaak toch in onze eeuw van een *oprecht* geloof gesproken werd, verstond men daaronder een geloof dat niet *geveinsd*, noch *gevernist* noch *voorgewend*, maar *gemeend* is.

Omdat *oprecht* feitelijk in onze dagen doelt op de *gemeendheid* van wat iemand zegt, en dus staat tegenover *gehuicheld* of *valsch*, waande men te goeder trouw, dat ook onze vaderen dit bedoeld hadden, toen ze schreven van een *oprecht* geloof. En zoo vond de meening ingang, dat het er eigenlijk minder toe deed *wat* men geloofde en *hoeveel* men geloofde, indien het weinigje dat men nog vasthield dan ten minste maar *oprecht gemeend* was.

Toch weet elk taalkenner dat dit op puur misverstand berust.

In de dagen toen Datheen onzen Catechismus vertaalde, doelde de uitdrukking „*oprecht* geloof" er niet op, of men het meende of huichelde, maar duidde aan dat het een *echt* geloof moest zijn, *van waarachtigen goddelijken oorsprong.*

Het „oprechte" bij het geloof wilde niet zeggen: „een geloof *dat ik meen*", maar gelijk er in het antwoord staat: „een geloof *dat de Heilige Geest in mijn hart heeft gewerkt.*"

In die oude dagen sprak men van „een *oprechte* huisvrouw," om aan te duiden, dat men met haar wezenlijk gehuwd was en niet slechts met haar samenleefde; in den zin van ons *wettig* (Zie *Kiliaan*).

Door een „*oprecht* broeder" verstond men een *eigen* broeder, die met ons uit denzelfden vader en dezelfde moeder gesproten was.

„Het *oprechte* land van Vlaanderen" (zie Guicc. f. 281a) wilde volstrekt niet zeggen, dat er in Vlaanderen geen huichelaars waren; maar het *eigenlijke* Vlaanderen.

De „*oprechte* Haarlemsche courant" bedoelde volstrekt niet, dat er geen onjuistheden in konden staan, maar onderscheidde deze *oorspronkelijke, echte* Haarlemmer van latere nabootsingen.

En nu nog spreken onze huismoeders van „*oprechte* Deventer koek," van „*oprechte* Utrechtsche theerandjes" enz., waarbij elk begrip van geveinsdheid uiteraard wegvalt, en alleen gedoeld wordt op de *echtheid* van het bakket.

Onder een *oprecht* geloof verstonden onze vaderen dus een *echt* geloof, van *waarachtigen oorsprong*, dat zuiver door den Heiligen Geest in het hart was gewerkt.

Maar de mannen onzer eeuw, dit woord niet meer verstaande, gingen de waardij van het geloof in het *onderwerpelijke* bewustzijn zoeken, en vervalschten daardoor heel de bedoeling van den Catechismus.

En dit om teekent.

Want dat is feitelijk de zonde, die heel ons kerkelijk leven ontwricht en ontzet heeft. De voorwerpelijke vastigheid is geminacht, en alleen aan wat wij zelven *onderwerpelijk* aanmaken, in men waarde gaan hechten.

Dat deed dit niet enkel in Moderne en Ethische, maar ook in *Gereformeerde* kringen.

Het was de zonde onzer eeuw, een weer anders getint en verfijnd Arminianisme, dat even gevaarlijk was, en dat ons allen had aangetast.

En zoo kwam het dat ook onze gebondenheid en verbondenheid aan de broederen, zelfs in enger gereformeerden kring, nog veel te weinig op *een werk Gods* in de harten rustte, en nog veel te veel hing aan subjectieve toeneiging en individueele toestemming.

Daar is wel tegen geprotesteerd. Daar is wel tegen gepreekt en tegen geijverd. Ook is er in deze zonde wel bres geschoten. Maar niettegenstaande bleef de verwoesting dezer zonde voortgaan.

Zelfs in het heiligste en heerlijkste, zoo men in zuiver gereformeerden zin God den Heere mocht belijden in het aangezicht zijns Zoons, bleef ons boos en opstandig hart nog altoos aan ons belijden meer dan aan 's Heeren almoegend werk om de ziel tot belijdenis te brengen, waarde hechten.

En zoo kwam het, dat, toen er eindelijk spaanders vielen, de eenlingen uiteenstoven, en er slechts een kleine groep stand hield.

Op het punt, waar de tweesprong uiteenging, stonden we nog vlak naast elkaar; maar met elken stap, dien elk op zijn eigen weg voortging, raakte men van elkander.

En toen kwam de hartstocht, en de booze inbeelding, en de zondige werking van de overdrijving.

Al een werk des vleesches.

En zoo zijn er nu broederen, die nog korteling bergen op elkaar zouden gebouwd hebben, en die nu zonder een vloek voelden vliegen door hun hart.

Om dan zichzelven daarin te rechtvaardigen moet de een den ander wel zwart maken, brandmerken, doodverven.

Zoo begint de laster en de verdachtmaking haar onheilig werk.

En niet lang meer, of mannen die nog kort geleden elkander waardeerden en liefhadden, staan verbitterd en haatspuwend tegenover elkaar.

De Synode is hier vooral de schuldige.

Ze is nog in tijds gewaarschuwd, dat deze booze demonen zouden worden losgelaten.

En, helaas, toen zijn die demonen gaan dolen door het land, en zijn de harten verkoeld en de kerken verdeeld geworden, en onze broederen die bij den tweesprong verkeerd kozen, konden toen niet meer terug, en zijn, God vergeve het hun, doorgehold en zijn vrienden gaan zien in vroegere vijanden en vijanden in hun broederen.

Er is verblinding gekomen. In de opgejaagde stofwolk zag niemand meer klaar. En toen, waarom het verheeld, is ook onder ons het vleesch vaak te machtig geworden. En er zijn gedachten door de ziel geschoten, soms woorden zelfs over de lippen gekomen, die niet goed waren voor God.

Helaas, zoo schriklijk is de zonde, dat ze zelfs op het heilig erf, bij het doorbreken van het werk des Heeren, zulke schriklijk smadelijke toestanden in het leven roept.

„Van nature geneigd om God en *onzen naaste* te haten", wat dunkt u, lezer, als de Heilige Geest ons los laat, komt het dan althans van *den naaste* niet uit?

En toch daarover desespereeren we nog ganschelijk niet.

Er zijn wel meer tijden in de historie van Jezus' kerk geweest, dat dolzinnige bitterheid en hartstochtelijke haat de broederen deelde.

Maar dit duurde slechts voor een tijd.

Tot het booze, giftige menschenhart uitgeraasd had,

En dan brak het vriendelijk licht van hoogeren vrede toch weer door de wolken. En er kwam berouw over zulk zondig streven in het hart. En zachter gevoelens herkregen de overhand. En nadat de zonde had uitgewoed, begon het heerlijk werk des Heeren zijn glans te doen schitteren.

Hoe hebben eens Lutherschen en Gereformeerden, Lutherschen en Dooperschen en wie niet al tegenover elkander gestaan? Hoe zijn eens de „gescheidenen" bejegend! En toch, al deze bitterheid heeft een einde genomen. En de stem des vredes is toch in het einde weer gehoord.

Och, er kon in zulk een desolaten toestand als onze kerken boden, er kon welbezien geen verandering in komen of het moest met scheuren en kraken en breken gaan.

Doen we slechts, een iegelijk van onzen eigen kant, wat we kunnen, om hoe eer hoe beter olie te gieten op deze opgestuwde golven.

Laat geen valsch gevoel van niet de minste te willen zijn ons tot bestendiging van zonde verleiden.

Natuurlijk van de waarheid des Heeren, en van het recht van onzen Koning in zijn kerken mag geen priesel of geen splinter af. Maar overigens, mannenbroeders, laat ons niet zondigen door onvermurwbaarheid van hart.

Of men ons al smaadt en haat, laat niemand onzer terughaten.

Zij er meer gebed onder ons ook voor de nog dolende nog niet doleerende broederen. Eens hebben wij gedoold op de eigen doolpaden waarop zij thans wandelen.

En is ons geheel onverdiend genade geschied, de genade dat voor ons de strik sprong en de vrijheid ook in onze kerken wierd uitgeroepen, laat die meerdere genade dan ook een rijpere vrucht der verloochening en der broederliefde brengen.

Zij er iets in onze kerken en in ons optreden merkbaar van een *vrucht van den Heiligen Geest.*

De Haagsche Synode zit weer, én zonder een teeken van leedgevoel over de breuke aan haar „kerk" geslagen zet ze echt bureaucratisch haar arbeid voort, als ging het leven en lijden dier kerk haar niet aan.

Geestelijk geslagen, triomfeert ze in het ongeestelijke, in wat macht en geweld en de sterke arm en geldbezit aan kan brengen.

Ze heeft een *quaestor-generaal* benoemd, en voor dien *quaestor-generaal* een secundus.

Dit teekent.

Mannen om de beurs te dragen.

Maar van een geest der verootmoediging, van een zin tot boetvaardigheid, van een besef van medeschuld, van solidariteit des lijdens, vernam men niets.

Wel is door de Ethischen en Irenischen jaren lang, o, zoo boeiend over die medeschuld en over die sympathie der ontferming gesproken; maar, helaas, thans speurt ge niets van dit alles.

Er is geen sprake van een gemeen-chappelijk schuldbelijden, van een beven onder den ernst der gebeurtenissen, van een inroepen van het bloed der verzoening.

Och, neen, bullen, bannissementen, exploiten, veldwachters en traktementen treden hier in de plaats van de goede engelen die de Heere uitzendt om dergenen wil die de zaligheid beërven zullen.

Het is alles wereldsch.

Alles naar den aard van de koninkrijken dezer aarde.

Maar van de herders die hun leven voor de schapen willen stellen, merkt ge noch bij de Modernen, noch bij de Groningers, noch bij de Ethischen ook maar iets.

o, Ze juichen ook op hun beurt.

Maar hun juichpsalm gaat dan alleen op, als ze van de lastige schapen af zijn.

Reeds nu mag gezegd, dat de kleine beginselen van Reformatie onze kerken zeker bestand én in de publieke opinie én in het feitelijk leven beginnen te erlangen.

Het constateeren van enkele *feiten* zal voldoende zijn, om dit niet ongewichtig feit te verheffen boven alle tegenspraak.

En dan wijzen we op deze tien:

1°. Het aantal kerken, waar het tot een begin van reformatie kwam, is gaandeweg toegenomen en overschreed nu reeds het honderdtal.

2°. De vraag of men het kerkelijk goed kon blijven bezitten of niet, heeft schier nergens voor of tegen deze reformatie beslist. Ook waar tijdelijk alles moest prijsgegeven was de bereidvaardigheid even kloek. Zelfs mag gezegd dat men in sommige plaatsen blijde was toen men buiten den goederenstrijd raakte. Niet het goed, maar het geestelijk bezit, dreef.

3°. De vorm van reformatie, waardoor men *in* de kerk en *als* kerk blijvende wat men was, onder de Synodale Hiërarchie uitraakte, en toch staatsrechtelijk en burgerrechtelijk positie verkreeg, is gevonden en in alle instantiën zuiver uitgewerkt.

4°. De bedenkingen tegen ons optreden van meer dan ééne zijde ingebracht, zijn één voor één van de eerste tot de laatste zóó afdoende weêrlegd, dat alleen hij die van andere premissen uitgaat, en eeniglijk deswege, niet overtuigd wierd.

5°. Met name zijn de historisch-canonieke bedenkingen, die door de heeren Dr. Kleyn, Segers, Gooszen enz. werden opgeworpen, door de tweede editie van Rutgers' en Lohmans *Rechtsbevoegdheid* zoo nauwkeurig en volledig en stiptelijk beantwoord, dat het zwijgen der tegenpartij veilig als bewijs van leedgevoel over de ondergane nederlaag mag worden aangezien.

6°. Dat de belijders des Heeren, die dusver zich bij deze Reformatie aansloten, niettegenstaande zij meerendeels „kleyne luyden" zijn, en de tijden tegenloopen, ruimschoots hebben bijgedragen en geofferd, en alzoo de levensvatbaarheid van het beginsel om te leven uit eigen middelen, is getoond.

7°. Dat de onvriendelijke verwijtingen alsof deze Reformatie der kerken een independentistisch karakter droeg, door den stillen en goeden gang van het Synodaal Convent geheel tot zwijgen zijn gebracht, en nu reeds eene zuivere synodaal-presbyteriale organisatie ontstaan is, waarop de eerste critiek nog komen moet.

8°. Dat de booze geruchten, als bedoelden de leiders dezer Reformatie onheilige concurrentie met de eertijds uitgetreden broederen, vanzelf gesmoord zijn, en reeds nu de overtuiging veld wint, dat het waarlijk niet aan deze broederen zal liggen, zoo niet zeer binnenkort alle Gereformeerden in den lande hereenigd zijn;

9°. Dat de Gereformeerden, die nog onder de Synodale organisatie zijn achtergebleven, wel even beproefd hebben, om hun achterblijven door het aangeven van *een betere gedragslijn* te rechtvaardigen, maar dat dit bleef bij *woorden*, en, zoodra het tot doen wilde overgaan, uitkwam in zijn beschamende machteloosheid.

En 10°. Dat ongetwijfeld ook aan onze zijde veel in dezen strijd niet naar de weegschaal van het heiligdom was; veel nog ongezuiverd bleef wat uitgezuiverd moest worden; en reeds nu zich hier en ginds zondige werkingen van het vleesch openbaarden, die ons waarschuwen om toch niet in te slapen; maar dat over het algemeen genomen het kerkelijk leven onder ons, vergeleken bij vroeger, gewonnen heeft en niet geheel verstoken bleef van hoogere genade.

Dit resultaat, naar we meenen, niet overdreven voorgesteld, stemt tot dankbaarheid.

Eerst was het een wolkje als eens mans hand aan de verre hemelen.

Nu voelen we reeds een druppelen als van den malschen regen, die komt.

Op het Synodaal Convent werd goedgevonden, dat de officieele berichten der Doleerende kerken een uitweg in *de Heraut* zouden zoeken, en twee Deputaten wierden benoemd, om deze aangelegenheid te regelen. Daar deze regeling intusschen nog niet tot stand kwam, kunnen we de inkomende mededeelingen niet anders dan bij manier van gewoon bericht plaatsen. Zoo ook nu eene mededeeling van de Deputaten voor het Proponents-examen van dezen inhoud:

Tengevolge van het in eene op jl. Maandag te Utrecht gehouden vergadering beslotene, noodigen Deputaten Synodi voor het bijwonen der Classicale examina ter toelating tot de Bediening des Woords, de classis welke tot zulke examina geroepen mochten worden, uit, om daarvan kennis te geven aan Dr. G. van Goor, Bedienaar des Woords bij de kerk van Bunschoten, als Scriba Deputatorum, die dan voor kennisgeving aan de aangewezen Deputaten zorg hoopt te dragen. Deze kennisgeving geschiede niet later dan *zes weken* voor den voor 't examen aangewezen dag en onder mededeeling van de aan den examinandus opgegeven hoofdstukken uit de H. Schrift.

Deputaten voornoemd:

DR. W. GESINK.
F. P. L. C. VAN LINGEN.
J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL.
DR. W. VAN DEN BERGH.
B. VAN SCHELVEN.
DR. G. VAN GOOR.

Men zal wel zoo goed zijn hiervan nota te nemen.

Een kernachtig adres.

Aan den Kerkeraad van Barneveld is door de Brs. G. J. Knottenbelt, B. van Essen en A. Roskam onderstaand adres in zake de reformatie der kerk aldaar opgezonden.

Het luidde als volgt:

Aan den Kerkeraad der Hervormde Gemeente te Barneveld

Vermaant elkander en sticht de een den ander.

Dit woord des Apostels mag in deze dagen weder in herinnering komen, nu er weder stemmen uit Gemeente en Kerkeraad opgaan om elkander te vermanen.

Jaren lang zijn vele Kerkeraden voortgegaan in een weg van ongehoorzaamheid aan Christus, het eenig Hoofd der Gemeente, zonder dat leden der Gemeente hen kwamen waarschuwen. Thans wordt door Gods genade dit anders, en kerkeraad en Gemeente ontmoeten elkander met de vraag, welke is van Gods wege onze roeping?

Daarom verheugt het ons, dat de kerkeraad van Barneveld heeft geantwoord op een ingekomen schrijven van leden der Gemeente. Andere kerkeraden zwegen er op of namen het voor kennisgeving aan. Te Barneveld niet alzoo; men achtte daartoe de zaak zeker te gewichtig.

Een drietal leden hebben afzonderlijk een antwoord openbaar gemaakt en al mogen toon en inhoud ons eenigszins gesmart hebben, ook het jarenlang zwijgen maakt begrijpelijk, dat de eerste ontmoeting eenigszins stootend was.

Daarenboven dat drietal leden drukte niet uit het gevoelen van den ganschen kerkeraad,

Als kerkeraadsbesluit is medegedeeld: „dat wij krachtens ons ambt onbevoegd zijn dit voorstel tot verbreking van het kerkverband in overweging te nemen, daar het zou indruisschen tegen de goede trouw."

Het mag velen leed gedaan hebben, dat intusschen een restal kerkeraadsleden ontslag namen, al hopen wij hartelijk, dat zij zich onbevoegd achtten langer onder Synodale Organisatie een plaats in den kerkeraad te bekleeden. Toch ware het in dit geval beter geweest, dat zij gebleven waren, om voortaan, overeenkomstig hun roeping, de kerk te dienen, want de zaak staat gansch anders, dan in het antwoord van den kerkeraad vermeld wordt.

Vooreerst werd niet gevraagd: Verbreking van het Kerkverband, daar in den waren zin onder de Synodale Reglementen nooit kerkverband geweest is en de kerken aan elkander hingen als los zand, nooit te zamen kwamen dan voor een onbeduidende Classicale vergadering en weinig vertoonden van het onderling verbonden lichaam van Christus (1 Cor. 12 : 12—18). De bedoeling van leden der gemeente was dat, gelijk voor 300 jaar aan den Paus en zijne instellingen de gehoorzaamheid was opgezegd, alzoo thans de kerkeraad niet meer zou erkennen de met Gods Woord strijdige Besturen en Reglementen.

Daartoe zijn de kerkeraden onzer Herv. gemeente niet alleen bevoegd, maar ook verplicht; ja zoo lang zij daartoe niet besloten, handelden zij in strijd met hunne roeping en belofte en alzoo onwettig.

Reeds krachtens hun doop zijn Gemeenteleden en kerkeraden verplicht met de tegenwoordige Synodale Reglementen te breken, omdat zij geroepen worden tot een nieuwe gehoorzaamheid aan den Drieëenigen God en om onder den Eenigen Koning Christus Jezus te leven.

Juist de Synodale Reglementen achten niet noodig, dat alle leeraars den Drieëenigen God belijden en schrijven aan de Synode de shoogste wetgevende, rechtsprekendende en besturende macht toe," zonder daarbij van Christus melding te maken. Onze H. Doop verplicht alzoo met dergelijke inzettingen te breken. Ook krachtens onze belijdenis zijn wij daartoe geroepen.

Daar immers wordt men tot het H. Avondmaal toegelaten en geweerd worden daarvan ook zij, die muiterij in de kerken aanrichten; en geschiedt dit juist niet wanneer Reglementen gehoorzaamd worden, die Jezus' Koningschap te na komen, aan de loochenaars der waarheid evenveel recht geven als aan de Belijders, en bij vonnissen Gods Woord stellen beneden menschelijke inzettingen (Luk. 19 : 27, Matth. 15 : 16, 2 Cor. 6 : 14)? Zondig handelen dan ook die leeraars en gemeenteleden, die bij het doen van belijdenis gehoorzaamheid niet aan Gods Woord, maar aan de verordeningen eischen of beloven. *Bovendien de ambtsbeloftе der predikanten en ouderlingen eischt het.* Zij hebben beloofd in de kerkregeering naar Gods Woord te handelen en alle leerringen te verwerpen, die daarmede strijden en naarstig wacht te houden tegen de wolven, die in de schaapskooi van Christus mochten komen.

Krachtens hun ambt zijn alzoo juist kerkeraadsleden bevoegd en verplicht met zulke Besturen en Reglementen te breken, die zelfs leeraars met moderne belijdenis erkennen en Gods Woord stellen beneden hunne inzet-

tingen. Ook de *goede trouw* tegenover de Gemeente eischt dit.

Sinds 70 jaar bestaat die organisatie welke zonder toestemming der kerken is ingevoerd, zoodat zij allen wettigen en geestelijken grondslag mist. De gemeente hoort elk jaar bevestigend antwoorden op de beloften daareven genoemd en heeft dus recht te verwachten, dat opzieners, die eerlijk handelen, de gemeente overeenkomstig de inzettingen van Christus gaan regeeren.

Ja zelfs voor de *kerkvoogdij* eener Herv. Kerk moet het moeilijk vallen een leeraar of kerkeraad toe te laten, die in openbaren strijd handelt met de belofte in de kerk afgelegd door goddelooze inzettingen te erkennen.

Vandaar dat ook menig leeraar, wanneer hij daarmede gebroken heeft, ook zedelijk meer recht bekomt kerk en pastorij te gebruiken dan te voren.

Ziedaar, kerkeraad der kerk te Barneveld, in antwoord op uwe mededeeling aangewezen, waarom krachtens uw ambt gij bevoegd, ja verplicht zijt met de Synodale Besturen en wetgeving te breken en terug te keeren tot de kerkregeering naar Gods Woord.

Van nature zijn wij allen, zoowel als gij, onwillig, traag en onmachtig om in deze aan des Heeren Woord meer te gehoorzamen dan aan dat der menschen.

Verleene onze getrouwe God aan u de genade thans nog overeenkomstig uwe roeping te handelen, en aan ons u daarin te steunen.

Wil ons zoo mogelijk binnen 14 dagen met dat antwoord verblijden.

Is dit weigerend, zoo zouden wij u niet langer als wettige opzieners onzer kerk mogen erkennen, moogt gij echter door Gods genade naar uwe roeping tegenover den Heere en zijne Gemeente toestemmend antwoorden, werpt dan alle bekommernis op den Heer, want Hij zorgt voor u.

Namens meerdere leden,
G. J. Knottenbelt.
B. van Essen.
A. Roskam.

Meer dan één steekt met zulk een adres den draak.

Dat men zulk een lafheid toch late.

Integendeel, er steekt in zulk een adres hooge ernst. En schrijver zoowel als geadresseerde mogen wel bedenken, dat wie zich tegen zulk een klaar vermaan in toch verhardt, aanmerkelijk zijn schuld verzwaart tegen dien dag der heerlijkheid als de Koning der eere staat te verschijnen.

Kuyper.

Van het Kerkelijk ambt.

I.

In verband met de Reformatie der Kerken, die door 's Heeren onuitsprekelijke genade ons weder, zij het ook in nog sobere mate, geschonken wordt, is er ook geschil gerezen over het Kerkelijk ambt.

Nog op verre na niet *alle* onze broederen, die den Heere Jezus in onverdeelde liefhebben, en anderszins iets voelen voor de teederheid zijner eere, zijn reeds gekomen tot een rekenen ook met Jezus' Koninklijke majesteit als regeerder zijner kerken.

Niet dat ze voor den Eenige onverschillig zijn. Verre van dien. Ook niet dat ze hem niet met ons als onzen eenigen Koning wenschen te belijden. Maar op dit punt zijner Koninklijke eere zijn hun gevoelens nog onvast, nog zeer rekbaar, en bovenal hun Heiland staat zóó hoog in hun schatting, dat ze zich eigenlijk niet kunnen inbeelden of voorstellen, dat er den Heere heusch iets aan gelegen is, hoe er in de kerken dezer landen ten aanzien zijner autoriteit gedacht wordt.

Met name wat de Synodale Hierarchie dusver opzette en regelde is hun al deze jaren zulk een totaal onverschillige zaak geweest; ze hebben zoo van der jeugd af geleerd, dat al het Synodaal geschrijt, welbezien, geen zweem van hoogere beteekenis of geestelijke waardij bezit; dat het er bij hen maar niet in wil, als zou door zulk een Synodaal gehaspel en reglementair gewriemel eigenlijk iets, hoe gering ook, aan Jezus' wezenlijke eere worden te kort gedaan.

Dit maakt dat ze voor de aanranding van Jezus' Koninklijke majesteit, die hierin gelegen is, zoogoed als niets voe'en.

En al is het dan ook, dat ze u toestemmen, dat het ja, zeer wenschelijk zou zijn, bijaldien we aan heel den Synodalen winkel een einde konden maken, toch weegt dit niet zoo zwaar bij hen, dat ze daarom zich gedrongen gevoelen zouden om tot ernstige stappen over te gaan.

En dat vooral niet, als er zooveel heerlijks tegenover staat, als daar is de rust en vrede in de gemeente, de predicatie in breeder kring, en dan ook eigen verzekerde positie.

Het behoeft dan ook volstrekt niet te verwonderen, dat nog zoo velen thans van verre blijven staan. Eer voegt ons zekere verbazing dat het gevoel voor de teedere eere van Jezus' Koningschap reeds in zoo korten tijd bij zoo velen doordrong.

Ook bij die anderen zal het later wel doordringen. Ook over hen zal wel klaarder en helderder licht opgaan. Maar op dit oogenblik zijn ze daar nog niet aan toe. *Ze zijn nog zoo ver niet.* Voor hen zou het dus een roekelooze sprong zijn, dien ze nog niet durven wagen.

De diepste oorzaak voor deze ongevoeligheid schuilt in hun verwaarloozen van wat de Artikelen belijden: „Ik geloof eene heilige, algemeene, Christelijke Kerk." Hun kerkbegrip is reeds lang opgesmolten, deels in een overgeestelijk begrip van het Koninkrijk Gods, en deels in een genootschappelijk begrip van een kerkelijke afdeeling.

In den grond zijn ze Darbistisch getint.

Eigenlijk verachten ze *alle* kerk. Ze willen wel een prediking des heils. Ook houden ze de Sacramenten nog wel bij. Maar een kerk hadden ze reeds lang niet meer. En wat nog als kerkgenootschap, dank zij de Synodale stutten, staan bleef, dat hebben ze nooit als de eigenlijke kerk beschouwd, maar hoogstens als een soort administratief-bureaucratisch lichaam om orde te houden, positie te verzekeren, en uitbetaling van gelden te waarborgen.

Dusdoende is er een absolute scheiding tot stand gekomen tusschen hun geestelijk bedoelen voor den Heere, en hun kerkelijk leven. Die twee liepen naast elkaar. Zoo hoog als het eerste stond, zoo laag zonk het laatste. En zoo is het gekomen, dat men voor de eere van Jezus wel alles voelde op geestelijk erf, maar ter wereld niet vatten kon, hoe het Jezus nu iets deren kon, hoe men hier op aarde zijn kerkgenootschap inrichtte.

Dit fatale *dualisme* is vrucht van de verachting waarin het radicalisme de kerk had gebracht.

De kerk gold voor niets meer. Ze was alleen nog goed om er op te smalen.

En terwijl het „Koninkrijk Gods" een bezielende formule wierd, waar zelfs Modernen en Groningers op hun wijs meê dweepten, zonk het denkbeeld van *Kerk* zoo diep weg onder de algemeene versmading, dat het bijvoegsel »Kerkelijk" reeds op zichzelf genoeg was, om u als brandmerk in de publieke opinie te worden aangerekend.

Ware nu het theologisch onderwijs, ware de prediking des Woords, ware de leiding der publieke meening voldoende geweest, dan zouden de belijders van den Heere reeds sinds lang tegen dit valsche dualisme geprotesteerd hebben, en althans de Bedienaren des Woords zouden tot richtiger onderscheiding zijn gekomen.

Maar, helaas, aan die betere onderwijzing ontbrak het ten eenemale.

Het *Reveil* voedde zelfs den valschen waan, alsof de kerk er niet toe deed.

En toen na 1834 de orthodoxie haar schuldig bedrijf systematiseeren en rechtvaardigen moest, zijn het juist de bekendste Gereformeerde predikers geweest, die door een valsch mysticisme de beteekenis der kerk verzwakt en ondermijnd hebben, en heul hebben gezocht in een geestelijk isolement, dat buiten het kerkelijk leven omging.

Zelfs in de geringschatting van het Sacrament kwam dit op hoogst bedroevende wijze aan het licht.

En of nu al de *Vrienden der Waarheid* hiertegen in hun titel protesteerden en op jaarvergaderingen tegenspraken, toch leefden ook zij meestal buiten kerkelijke bemoeiing, en raakten al meer onder de voorstelling, dat een Gereformeerde predicatie op Zondag, toch eigenlijk het één en al was, waar men belang bij had.

Het verschil tusschen een *Bediening des Woords* en een *Bijbellezing* ging zoodoende geheel teloor.

Van de Sleutelen des hemelrijks vervreemdde men volkomen.

En bovenal zoo de spreker die optrad maar bevindelijk in het geestelijke indrong, beschouwde men zelfgenoegzaam heel den kerkelijken opstal als tamelijk overbodig.

Het is zoo, de heilige Doop hield het kerkelijk besef nog levendig. Maar ook desaangaande vernam men reeds wonderlijke dingen. Prof. Doedes was in beginsel tegen den Kinderdoop.

Prediker na prediker kwam dien voor overtollig verklaren.

Heele kringen lieten hun kinderen ongedoopt liggen. Kinderen van 4, 5, 6 jaren kon men in vrome gezinnen nog ongedoopt vinden.

Kortom, in den heiligen Doop lag nog een laatste bolwerk, maar het had weinig verscheld, of ook dat laatste bolwerk ware allengs bezweken.

Alleen de lezing van oude schrijvers heeft dit ergste nog kunnen verhoeden.

Zij toch, die zich aan deze voedende lectuur gewend hadden, vonden dan toch een geheel andere voorstelling van de kerk des Heeren en van haar band met zijn Koninkrijk.

Wat zelfs de Gereformeerde predikers niet meer gaven, omdat ze er niets voor voelden, dat gaven die vaderen vanouds, wier boeken nog gretig gelezen werden.

En zoo is er nadenken gekomen. En de Heere heeft er menig hart bij bepaald. En de Heilige Geest heeft het aan menigeen op de ziel gebonden. En zoo is er van lieverlee weer zeker roepen naar het Heiligdom, een zeker vragen naar de Kerk des Heeren gekomen!

Reeds in veel korter tijd, dan zich eerst vermoeden liet, leidde dit zelfs tot botsing.

En na dat uit die botsing een begin van Reformatie is ontstaan, is het verwonderlijk, hoe er nu toch nog, o, zoo velen zijn, die toonen voor het kerkelijk wezen en leven iets te voelen.

En wat nog opmerkelijker is, zelfs de Synodale tegenstanders zijn nu op eenmaal aan de *Kerk* weer een beteekenis gaan hechten, waar ze dusver nooit van droomden.

Gaat dit zoo voort, dan is er geen quaestie van of zeer binnenkort zal de Kerk van Christus weer in de schatting en waardeering van onze tijdgenooten gaan meêtellen; men zal het valsche dualisme tusschen die *Kerk* en het *Koninkrijk Gods* te boven komen; en het einde zal zijn, dat weer de waarheid triomfeert.

Dit toch staat vast: hoemeer de Synodalen zelven de beteekenis der Kerk stijgen doen, hoe meer ze ons in de hand werken. Immers het begrip van kerk behoeft slechts weer op te leven, om onbarmhartiglijk vonnis te strijken over het ongeestelijk mengelmoes van hun genootschap.

Toch gaat dit niet met een ruk.

Daar is studie, daar is onderzoek, daar is verheldering van denkbeelden voor noodig.

Men moet zijn schade nu weer inhalen.

De bestanddeelen van het kerkelijk leven moeten weer ter sprake komen en van nabij bezien worden.

Zoo ook het begrip van het *Kerkelijk ambt*, waarover men de zonderlingste denkbeelden van allerlei verlegen geesten ter zelfverontschuldiging of ter rechtvaardiging van eigen positie uiten hoorde.

Ook de *Heraut* vraagt voor een oogenblik de aandacht, om aan deze belangrijke discussie deel te nemen.

Kuyper.

Uit de Pers.

Te belangrijk, om er geen notitie van te nemen, was een referaat van den heer H. Vrendenberg Cz. met de daarop gevolgde discussie, over de vraag, of *de maatregelen tegen de doleerenden goed waren te keuren en er niet een weg tot uiteengaan van wat niet saamhoorde diende gebaand.*

En de referent, én zij die aan de discussie deel namen, waren allen modern.

Referent leverde van de doleerenden dan ook geen portret, maar een carricatuur, en stelde ons voor als een soort ongenietelijke menschen, waar geen eggen of ploegen meê viel. En wat nog erger was, bij de discussie deed men het zonder tegenspraak voorkomen, als waren de doleerenden tegen een deelen van het Kerkegoed onder allen.

Dit laatste is nu zóó dikwijls door de feiten weersproken en door de stelligste betoogen en verklaringen der leiders gelogenstraft, dat men zich metterdaad verbazen mag, dat er in zulk een kring nog niets van bekend was.

Toch deed deze min gunstige beoordeeling van ons gehalte en ons bedoelen ons ditmaal genoegen. Er bleek toch uit, dat de saamgekomenen waarlijk niet partijdig ten onzen bate waren.

Geen voorliefde, alleen rechtsgevoel was bij hen aan het woord.

En dan trof het ons hier te vernemen:

1°. *Waarom de pure illusie der Volkskerk zoo ongerijmd en onhoudbaar was.*

»Maar op die manier valt de éene groote Nederlandsche Hervormde kerk; zóó verdwijnt de Volkskerk", klaagt er een. Ik vraag: is het niet een illusie van zulk een Volkskerk, die een éénheid zal zijn, mag ik spreken? Zal zelfs de belangstelling niet grooter worden, waar kringen van geestverwanten overblijven en zich vaster vereenigen? Kunnen wij, Liberalen, in dit opzicht zelfs niet veel leeren van de Confessioneelen? O, mij dunkt, reeds heeft hier en daar de geschiedenis voldoende, »ja" geantwoord op deze vragen. Het zou een dag worden rijk aan zegen voor ons vaderland, als de onvereenigbare groepen uiteen gingen, om een onnatuurlijken band op te heffen en daarvoor natuurlijke banden in de plaats te stellen. Daarmit zal geen schade voortvloeien voor den godsdienst. Integendeel! Dat leeren ons de Afgescheidenen. Dat leert ons de Vrije gemeente. Dat roept Amerika ons toe. De waarachtige eenheid kweekt liefde. En van kringen, waar liefde en offervaardigheid heerschen, gaat kracht uit. Het is mij een raadsel, dat zoovelen, die waarlijk den godsdienst op prijs stellen, nog bevreesd zijn voor het uiteengaan van het onvereenigbare en daar schade van wachten. Ik *kan* hier niets anders in zien dan een overblijfsel van conservatisme, waardoor het oog verhinderd wordt de groote voordeelen en de rijke zegeningen te ontdekken, die worden aangebracht door het scheppen van *natuurlijke* verhoudingen.

»Wat spreekt men toch van den zegen van éene Volkskerk? *Deze is er* immers niet! Reeds is ons vaderland zeedelijk verdeeld onder verschillende genootschappen. Wat hindert het, dat er nog twee of drie of vier bijkomen? Wettig wordt dan bevestigd, wat reeds in werkelijkheid bestaat, maar nu — helaas! — als toegelaten, *tegen* de orde en gekwalificeerd als oproerig vervet.

»Zulk een scheiding brengt ook geen burgertwist. Of is er dan twist tusschen ons, Hervormden en Doopsgezinden? Leven wij niet in vrede met onze Afgescheidene en Israëlitische medeburgers? Juist wanneer men uiteengegaan is op dat terrein, waar het bijeenzijn tot twisten aanleiding geeft, keert de vrede terug en kan men vele andere belangen weer gezamenlijk behartigen.

»Op al deze gronden pleit ik voor mijnerlijk en broederlijk uiteengaan. Licht volgt dan wat meer waardeering. Ja, misschien komt dan ten slotte nog de tijd, waarop men niet meer afkeerig zal zijn van éenen »hemel." Reculer pour mieux sauter. Dit woord is ook hier van toepassing."

Is tegen dit betoog, dat uit de *Heraut* als gecopieerd of geknipt is, iets steekhoudends in te brengen? En meenen de minnaars van deze »Volkskerk" dan metterdaad, dat ze met hun sufferijen den stroom des levens zullen tegenhouden of met hun zoeten droom de wereld veranderen?

Neen, waarlijk, ze zullen het merken. De stroom loopt en vloeit en gaat door en verder, en het wrak, »Volkskerk" genaamd, ligt niet als zeilreed bodem, maar als baken op de kust.

2°. Scheen het ons merkwaardig, *dat de oppositie geheel buiten de beginselen omging en alleen over opportuniteit liep.*

Zoo toch schrijft de *Hervorming:*

»Op dit referaat volgde heel wat discussie. Allereerst werden eenige bedenkingen in het midden gebracht. Zoo meende de heer Coolhaas van der Woude van Engelum, dat het niet aanging voor minrijk uiteengaan te pleiten. Hoe kan men onderhandelen met een partij, die niets anders wil dan alleenheerschappij? Ook in het hooggeroemde Amerika zelfs toonde de confessioneele ijveraar, dat hij tot geen waardeering van andersdenkenden kan komen. Met een sterk sprekend voorbeeld werd dit opgehelderd. Onderhandelen met confessioneelen, en vooral een genootschap met hen vormen, is onmogelijk, tenzij die lieden wilden beloven, dat zij nooit voor zich alleen aanspraak zullen maken op de goederen. Ook de heer Koch van Marsum was van oordeel, dat samenwerken en onderhandelen met confessioneelen onmogelijke is. »Zij willen ons toch niet erkennen", zeide hij. En daarom schiet er niets anders over, dan te beletten, dat de handhaving der leer gehandhaafd worde. — Ongeveer van dezelfde meening was de heer Kijlstra van Beers. Wel wilde hij toegeven, dat uiteengaan het beste was; maar de uitvoering zou z. i. op bijna onoverkomelijke zwarigheden stuiten. Voorts wees hij er op, dat de referent te veel had beweerd met zijn uitspraak »dat de doleerenden zelf *met de daad* reeds beweezen scheiding te willen." Zij willen dit juist *niet*. Want in plaats van zich volkomen af te scheiden, doen zij zich voor als de voorzetters van de echt gereformeerde kerk.

Terecht repliceerde de referent dan ook:

Tegen dit drieërlei bedenkingen handhaafde de referent zijn meening. Hij trachtte te betoogen, dat de drie genoemde Heeren juist koorn hadden aangedragen op zijn molen. Immers, als het waar is, wat de heer V.d. Woude had beweerd, »dat de confessioneelen alleenheerschappij willen", dan is uiteengaan juist aangeweezen. Wie onzer toch zou zich onder die alleenheerschappij willen voegen? En wat de heer Koch in het midden gebracht had, gaf mede alle aanleiding om te zeggen: met een partij, die onze rechten niet erkennen wil, is samenwerking onmogelijk, en derhalve scheiding plicht. Maar die scheiding geschiede zóó, dat de confessioneelen, die zoolang weinig deel van de Herv. kerk hebben uitgemaakt, niet zonder deel van de goederen aan den dijk worden gezet. Wij van onze zijde moeten toonen in dit geval liever te veel te willen geven, dan te veel behouden. Het moge waar zijn, dat, gelijk de heer Kijlstra beweerde, groote zwarigheden bij de uitvoering zich zullen voordoen, toch zal, als het principe, aangenomen is, die uitvoering wel gelukken. Reeds was het een voordeel, dat de laatste maanden getoond hadden, dat de confessioneelen zeer zeker in de onmogelijkheid verkeerden om zich alles toe te eigenen. Mochten zij dit gewild hebben, dan is hun genoeg gebleken, dat de macht hiertoe hun ten eenenmale ontbreekt. Licht stemt dit hen tot meerdere inschikkelijkheid, wanneer het eindelijk op „deelen" aan zal komen.

En nu kwam de één voor, de ander na, iets waar we ten

3e op wijzen; *het vervolgen der doleerenden en het maakt aan den dijk zelten als onrecht brandmerken.*

Er wordt ons toch van gemeld:

»De heer Bruinsma van Idaard sprak hierop zijn overtuiging uit, dat inderdaad bijeenblijven in één groote Volkskerk op den duur onmogelijk is. Jammerlijk is de toestand. Maar, gelukkig! niet wij, Modernen, hebben hieraan schuld; de schuld ligt geheel aan de Evangelischen, die jaren lang elke ingrijpende verandering hebben tegengehouden, die steeds veel spreken over liberaliteit, maar, als het op handelen aankomt, iedere poging in liberale richting verijdelden. Dientengevolge vooral de treurige toestand van het heden! Toch zal de eenige radicale oplossing deze zijn, dat de »kerk" valle, om plaats te maken voor autonome »gemeenten." Elke stap, die ons hier nader aanbrengt, verdient toejuiching.

»De heer Van Loon van Kinswerd sloot zich mede voor een goed deel aan bij hetgeen de Referent gezegd had. Alleen betreurde hij het, dat geen nadere uitwerking gegeven was van de wijze, waarop uiteengaan zou kunnen tot stand komen. Zelfs zou hij, in plaats van op uiteengaan aan te dringen, reeds genoegen nemen met het tot stand komen van een wet of reglement op »het uittreden uit de Herv. Kerk." Nu toch is wel bepaald hoe men *in* die kerk komen kan; maar — eens lid, blijft men lid, tenzij ontzetting, of iets dergelijks, volgt. Noodig is een reglement, dat bepaalt op welke wijze en onder welke voorwaarden men uittreden kan. Wellicht zou het dan blijken, dat velen wenschten te blijven, in plaats van heen te gaan. Maar de wet zou dan het uittreden toch mogelijk maken.

»De Referent voerde hier tegen aan, dat hij met opzet de nadere ontwikkeling van de *wijze* van het uiteengaan en wat daarmee samenhangt, achterwege had gelaten. Het was hem om het principe te doen geweest. Overigens meende hij, dat uiteen*gaan* en uit elkander *treden* vrij wel op hetzelfde neerkwam. Natuurlijk zou een reglement moeten bepalen, hoe te handelen met de verdeeling van goederen, enz. Maar hiermede behoefden wij ons thans niet te vermoeien. Is de *wil* er eens, dan wordt de *weg* wel gevonden.

»Nog spraken de heeren Van der Linden van Harlingen en Prins van Dokkum. De eerste vroeg, als dissenter, of van de Synode veel te wachten was en of de Hooge Regeering bereid zou zijn haar medewerking te verleenen? De laatste wees op de moeilijkheid voor Modernen, die leden van kerkelijke besturen zijn, om mee te werken tot veroordeeling en afsnitting van doleerenden. Men *moet* volgens de wet hiertoe overgaan, en toch komt ons gevoel er tegen op.

»Tegen dit laatste werd aangevoerd, dat het ook inderdaad wenschelijk is, dat Modernen vrij blijven van de medewerking aan het uitbannen. »Liever geen bestuurslid, dan tegen het geweten handelen", zij hier het woord, dat ons den weg wijst. Hebben Orthodoxen en Evangelischen de kerk tot deezen treurigen toestand gebracht, laat dan ook aan hen het genoegen en tevens de moeite om als Bestuur de zaak in 't reine te brengen."

Zoo zijn de denkbeelden reeds op weg om te rijpen.

Och, onze kleingeestige kerkdespootjes zullen het zoo te laat bemerken, hoe, als straks de reactie zich tegen hen keert, de zake van het Godsrijk zoo bitter schade zal lijden door hun gemis aan profetischen geest.

Kuyper.

Binnenland.

ERMELOO. Krachtens het ambt der geloovigen, is men ook hier tot de reformatie der kerk overgegaan. In een na afloop der godsdienstoefening op Zondag l.l. gehouden vergadering, besprak men de zaak der vrijmaking en sneed men de synodale banden af. Tot ouderlingen werden verkozen de heeren W. van Loo en J. v. d. Pol en tot diakenen M. Dijkgraaf en H. Vliek. De samenkomst werd geleid met goedvinden van Ds. Van den Bergh, den predikant der genabuurde kerk, door Ds. Lion Cachet, zelf jaren geleden lid dezer kerk van Ermeloo, terwijl de heer M. Chevallier, oud-kerkvoogd, als scriba fungeerde.

— —

OUDEWATER. Geen plaatsje is er wellicht in ons vaderland aan te wijzen, waar zooveel gelegenheid is, om Godsdienstoefeningen bij te wonen, als alhier. De *Romschen* hebben er eene groote Kerk slechts weinige jaren geleden gebouwd. Ook de *Oud-Romschen* kunnen stichting vinden in een net kerkje, eveneens kort geleden gebouwd. De *Joden* zijn in dit stadje wel niet zoo talrijk vertegenwoordigd, dat zij synagoge kunnen houden, doch op feestdagen vergaderen zij, ter uitoefening van hun godsdienst, in een vertrek. De afdeeling Oudewater van den Nederl. Protestantenbond, vergadert in het gebouw dat, vóór het bekende schoolpaleis hier verrees, voor school gebruikt werd; om de veertien dagen prediken door moderne dominees van beinde en ver.

De Synodalen hebben de St.-Michiel, eene groote, prachtige kerk, in hun ongestoord bezit. Van lieverlede zullen zij slechts met hunne bezitting wel wat verlegen zitten, daar het gebeurt dat van de 800 zitplaatsen in de middag- of avondbeurten, slechts een 30 tal bezet is; terwijl de morgen-Godsdienstoefeningen reeds minder dan vroeger bezocht worden; meer dan 250 komen er dan zeker niet, welk aantal nog kleiner is, wanneer er in »de oude school", apostelen des ongeloofs voorgaan.

Bovendien is er een lokaaltje in den Leeuweringerstraat van den Heer Hardenbol waarin de heer Mijnsbergen uit Rotterdam, voor eene kleine schaar van 16—24 personen, voorgaat; wellicht met het doel om een Vrije Gereformeerde gemeente te stichten. Vroeger ging in hetzelfde zaaltje de heer Makkenstein, thans te Brielle, voor.

Nog is er op het Roodzand een net kerkje van de gemeente van wijlen Ds. Ledeboer. Daartoe behooren nauwelijks 30 leden. Een voorzanger heeft deze gemeente niet; de drie kerkeraadsleden, welke alle drie buiten de gemeente wonen, lezen er beurtelings des Zondags, eene wel gefundeerde preek voor.

De Doleerenden vergaderen in de lokalen van de school met den Bijbel. Dit is dus de achterste plaats, ingericht om de verkondiging der waarheid of van den geheelen of halven leugen, te hooren.

In den aanvang was er voor hen slechts één lokaal, in tweeën gedeeld door een schot, beschikbaar. Bovendien konden de schoolbanken er niet uit verwijderd worden. Fluks werd, toen het lokaal vol liep, eene tribune gebouwd, terwijl ook een gat in den muur werd geslagen, om de banken er uit te kunnen verwijderen. Daarop werd aan een reeds vroeger gekoesterd plan, om nl. een tweede lokaal bij het reeds bestaande te bouwen, uitvoering gegeven. Dit nieuwe lokaal werd in gebruik genomen, voorzien van eene tribune en van twee glazen deuren, toegang verleenende tot het oude lokaal.

Doch hoe de stoelen ook dicht op elkander geplaatst werden, er kwam ruimte te kort. Eindelijk besloot men, den muur tusschen het oude en het nieuwe lokaal, eenvoudig zoo goed als geheel weg te breken, en daarvoor in de plaats een schut te maken, dat weggenomen kon worden. Zoo is geschied.

En nu hebben wij ruimte en plaats juist voor zooveel lieden, als de groote St. Michiël aanbiedt. Er kunnen thans aan 800 personen zitplaatsen gegeven worden, en er zijn reeds eenmaal zooveel personen in de school vergaderd geweest, namelijk toen Dr. v. d. Bergh prediktе en velen van verre kwamen, om diens verkondiging van het Woord te hooren.

Dat men genoodzaakt was, om gedurig meer ruimte te maken, is dus wel een bewijs, dat de doleerende gemeente uitwendig in bloei toeneemt. Gode zij dank, kan ook getuigd worden, dat er in het doleeren er meerdere geestelijke opgewektheid gekomen is. Er is een zoeken en vragen naar waarheid gekomen bij menschen, die er te voren niet over dachten; ook kwamen er, door Gods genade, bekeeringen voor, die bewijzen, dat 's Heeren arm nog niet is verkort. Er is onder hen, die de waarheid liefhebben, een saamenbinding ontstaan, die te voren *niet* of *weinig* gekend werd. In één woord: de Heere heeft boven bidden en denken tot hiertoe gedaan. Mocht het maar gedurig bedacht worden, dat men zonder Hem niets kan doen.

Tusschen de gemeente van Ds Ledeboer en de doleerende kerk, schijnt geen kwade verstandhouding te bestaan. Althans Ds. Winckel, pred. bij de doleerende kerk, catechiseert in het kerkgebouw van de z. g. Ledeboerianen, of liever van de *eerste* doleerende gemeente. Mochten de oudere en de jongere zuster weldra met elkander vereenigd zijn!

Het gerucht gaat, dat de samenkomsten in het lokaal van den heer Hardenbol weldra zullen ophouden. Maar tot hiertoe zijn er in een plaatsje van pl. min. 2900 inwoners, waarvan de kleinere helft Roomsch is, *acht* kerken of kerkjes. Men verliere echter niet uit het oog, dat Oudewater omringd is door volkrijke boerenbeurten, die niet burgerlijk, maar kerkelijk daartoe behooren.

— —

OUDE-WETERING. Deze week werd de Ned. Gereformeerde kerk alhier verrast, door de toezending van een compleet sierlijk avondmaals- en doopstel. Hierdoor wordt in een groote behoefte voorzien. Daar de vriendelijke gever liever onbekend blijft, brengen wij hem mede langs dezen weg, in naam der gansche gemeente, onzen hartelijken dank.

Verder deed de tegenpartij ook weer eventjes iets van zich hooren. Aan 18 leden der Ned. Gereformeerde kerk werd per circulaire bekend gemaakt, dat zij ophield hen als leden der Hervormde kerk te beschouwen.

— —

UTRECHT. Op den achtsten Augustus werd, naar de *Utrechtsche Kerkbode* mededeelt, hier ter stede de eerste voorloopige classicale vergadering gehouden.

Voorloopig, zegt het blad, want alles is eerst in wording en we hebben nog slechts eene eerste zwakke schrede gezet op den weg der reformatie.

Zoo werd dan ook op het synodaal convent Utrecht en Wijk als classis voorloopig gecombineerd.

De uitgetreden kerken van Utrecht, Baambrug, Mijdrecht, Harmelen en Kamerik, waren door hare deputaten vertegenwoordigd, terwijl de kerk van Driebergen, schoon nog niet uitgetreden, ter vergadering werd toegelaten met recht van adviseerende stem.

Tot Praeses werd gekozen Ds. G. Ringnalda van Utrecht, tot Scriba Ds. J. J. Westerbeek van Eerten van Mijdrecht.

Tot Adviseurs voor de nog niet uitgetreden kerken werden benoemd de broeders Ds. H. Hoekstra en Mr. A. W. van Beeck Calkoen, beiden van Utrecht.

Tot Deputaten voor kerkvisitatie werden gekozen Ds. G. Ringnalda en H. Hoekstra.

Tot Classicale Deputaten Ds. H. Hoekstra van Utrecht en Ds. W. Ringnalda van Harmelen.

De verschillende beginsels van kerken werden aan de zorg der onderscheidene uitgetreden kerken opgedragen.

Ten opzichte van degenen, die geschikt zouden kunnen zijn om de vacante gemeenten te dienen, door catechisatie, bijbellezing enz. werd goedgevonden, dat zij door de Classe zouden geëxamineerd worden, wanneer de een of andere kerk hunne hulp begeerde.

Voorts werd nog eenigen tijd gesproken over de toepassing der tucht in zake de overtreding van het vierde gebod, welke bespreking echter nog niet leidde tot het vaststellen van bepaalde regelen.

Des namiddags kwamen een twaalftal broeders van nog niet ontkomen kerken uit de classis ter vergadering om met de broeders te handelen over den weg, dien ze zouden inslaan om het werk der reformatie in hunne kerken tot vaster staat te brengen.

Zegent de Heere God den arbeid der broederen, dan mogen we ons eerlang verheugen, dat het nog hier en daar tot breken komt met ongoddelijke banden.

De kerk van Baambrug werd aangewezen, als zijnde de tweede kerk in onze classis, die het juk der synodale hiërarchie afwierp, om de volgende classicale vergadering saam te roepen.

— —

VRIJHOEVEKAPEL. Alhier zal D. V. het lokaal voor de bijeenkomsten van hen, die met het Synodaal verband gebroken hebben, op Dinsdag den 30 Aug. a. s. door Ds. A. van Veelo, te Klundert, aan zijn bestemming worden gewijd. Voorts is uit Amsterdam vanwege de Ned. Vereeniging van Vrienden der waarheid de toezegging ontvangen, dat te beginnen met Zondag 4 September om de veertien dagen een spreker zal komen.

Buitenland.

Frankrijk. Een nieuwe daad van willekeur van de zijde der regeering tegenover de Gereformeerde kerk.

De gemoederen in Protestantsche kringen zijn zeer verontrust geworden door een daad van willekeur van de zijde van den president der republiek, die zonder wedergade te noemen is.

In de gemeente van Avignon is vijf jaar geleden een kerkelijke strijd ontbrand. Er was een tweede predikantsplaats door den minister ingesteld. De kerkeraad meende toen, dat die tweede plaats was gemaakt om de verstrooide Protestanten te bedienen en verzette zich daarom tegen een gelijke verdeeling van de diensten, die in de gemeente in de stad en onder de verstrooide leden moesten verricht worden. Een van de belanghebbenden meende deze beslissing niet te mogen aanvaarden, vandaar de strijd, die noch het consistorium, noch de permanente commissie van de Synode kon doen ophouden.

De regeering vraagde daarop het advies van de gemeenteraden, waartoe de Gereformeerden van de gecombineerde gemeente van Avignon behooren; benevens van den kerkeraad en aan het Consistorium van Laurmarin. Wat de gemeenteraden hierop antwoordden is te raden, zij zijn er steeds op uit, om zich te ontrekken aan het betalen van vergoeding van huishuur aan predikanten; de kerkeraad handhaafde zijn te voren ingenomen standpunt; het Consistorium protesteerde enkel tegen het plan tot opheffing van de tweede predikantsplaats.

De president van de republiek heeft ten slotte den 28sten Juli een decreet geteekend, waarbij van 10 Januari af de tweede predikantsplaats te Avignon is opgeheven.

Men is nu voornemens de zaak voor den Staatsraad te brengen, doch wij denken, dat deze het besluit van den president, op voordracht van den prefect van Vaucluse genomen, wel bevestigen zal.

Zij, die in Frankrijk nog altijd vast houden aan een Gereformeerde nationale staatskerk, zullen met feiten als deze wel verlegen worden. Bedriegt ons niet alles, dan begint men in Frankrijk van lieverlede in te zien, dat de bond met den Staat de Kerk in een smadelijken knechtelijken staat houdt, terwijl door de officieuse Synode van St.-Chuentin, waarover wij nog moeten handelen, maatregelen zijn genomen, welke er toe kunnen leiden, dat de Gereformeerde kerk zich zelve zal kunnen redden, wanneer de Staat haar aan zich zelve overlaat. Toch zouden we liever een krachtige beweging zien ontstaan, om de vrijmaking der kerk, zonder dat de Staat daartoe dwingt door het inhouden van gelden, te verkrijgen. Doch daarvoor zijn de Gereformeerde beginselen, zoowel wat de leer als wat de kerkregeering aangaat, in Frankrijk nog te zeer onder het stof bedolven. De Heere geve, dat aldaar, gelijk elders in het buitenland, in Gereformeerde kringen, een oprechte verootmoediging moge komen, omdat men de oude en beproefde paden niet enkel verlaten heeft, maar zelfs gansch vergeten schijnt, dat de vaderen er in mochten wandelen.

Italië. Afgoderij in het Zuiden van Italië.

Hoe ver de afgoderij met Maria, de moeder des Heeren, in de Roomsche kerk gaan kan, blijkt uit het volgende verhaal, dat wij in een Duitsch blad vonden, waarin wel meer beschrijvingen van het kerkelijk en godsdienstig leven in Zuid-Italie voorkomen.

»Wij kwamen te St.-Agatha, een helder, vrij groot bergstadje. De Kathedraal is aan St. Agatha gewijd, maar deze heilige wordt lang niet zoo vereerd als de Madonna (Maria). Beroemd is *La Madonna di Mers-Agosto*, wier feest in St.-Agatha, den Zondag na den 15den Augustus, gevierd wordt.

Den dag voor het feest kwamen wij te St.-Agatha en waren ooggetuigen van de voorbereidingen tot het feest. Reeds waren triumfbogen in de hoofdstraten voltooid; aan de illuminatie der kerk en der straten waren geen kosten gespaard, vele karren met vuurwerk beladen, waren reeds aangekomen, en zoo begaven